

APRIL 2013

KARIN EKENGER

Fackligt veto kan ge inställd talangjakt

Människor har alltid flyttat för att få arbete

I alla tider har människor flyttat mellan olika platser för att kunna skapa ett bra liv för sig själva och sina familjer. Denna rörlighet blir större och större för varje år som går. Samtidigt blir vår omvärld mer komplex och de arbeten vi utför individualiseras och blir allt mer specialiserade. Sverige har i omgångar tagit emot många invandrare som bidragit till en positiv utveckling av vårt samhälle och vårt näringsliv. Det har handlat om de som kommit hit för att arbeta, till exempel vallonerna som var specialister på mineraler under 1600-talet, de duktiga metallarbetarna under 1950- och 1960-talen och alla ingenjörer och dataspecialister som i dag kommer från Indien och Kina. Men det handlar också om en öppenhet för att hjälpa människor på flykt.

Fackligt inflytande stängde Sveriges gränser för arbetskraftsinvandrare i 40 år

Den svenska öppenheten för arbetskraftsinvandring som gällt under efterkrigstiden fick ett abrupt slut 1967 då man inte längre fick söka arbetstillstånd efter inresan. Efter ytterligare kraftiga påtryckningar från bland annat LO beslutade den dåvarande regeringen 1972 också att införa en arbetsmarknadsprövning av all arbetskraft som kom från länder utanför Norden. De fackliga organisationerna involverades i denna prövning och gavs i praktiken en vetorätt mot arbetskraftsinvandring. Dessutom krävdes av företagen att de skulle utbilda de anställda i svenska under motsvarande 6 veckor på heltid med full lön. Under 1970-talet argumenterade LO även för att införa en arbetsmarknadsprövning även för flyktinginvandrare.¹

Den arbetskraftsinvandring som hade bidragit till det svenska samhällets och näringslivets utveckling sjönk under 1970-talet därmed till nära nog noll. Från att Sverige hade varit ett öppet samhälle som välkomnade arbetskraft från länder utanför Norden stängdes de svenska gränserna. Från slutet av 1960-talet fram till 2008 var det i princip omöjligt för individer från tredje land, dvs. utanför EU/EES att få permanenta arbetstillstånd för att arbeta i Sverige annat än i undantagsfall. Andelen arbetskraftsinvandrare med permanent uppehållstillstånd sjönk till under en procent av samtliga invandrare i början av 2000-talet.²

I och med inträdet i EU öppnades den svenska arbetsmarknaden för EU-medborgare. Detta skedde dock först i större skala från och med 2004. LO framhöll då i likhet med dåvarande statsminister Göran Persson en stor oro för social turism, där utländsk arbetskraft skulle komma till Sverige för att få ta del av den svenska välfärden.³ De argumenterade då för att AMS skulle säkerställa att all arbetskraftsinvandring ledde till ökad sysselsättning. Deras farhågor besannades inte, men är ett tydligt tecken på hur LO har arbetat för att stänga arbetskraft ute. Något som bekräftas av avhandlingen Facklig gränspolitik av forskaren Zeki Yalcin i vilken han menar att LO under lång tid har haft ett ålderdomligt och förlegat synsätt på invandringspolitiken, som mest handlat om att kortsiktigt skydda egna intressen.⁴

Utvecklingen av arbetskraftsinvandringen i Sverige under 2000-talet

I början av 2000-talet omformades den svenska arbetskraftsinvandringen, dels genom regler som följde av EU-inträdet och expansionen av EU, dels genom några lättnader i reglerna för den svenska arbetskraftsinvandringen. När flera av Sveriges grannländer, till

¹ Facklig gränspolitik, Zeki Yalcin.

² Långtidsutredningen 2003/04, Bilaga 4 Sveriges arbetskraftsutbud och migrationens betydelse, s. 36–37.

³ DN Debatt 2004-01-13, LO varnar för fri arbetskraftsinvandring.

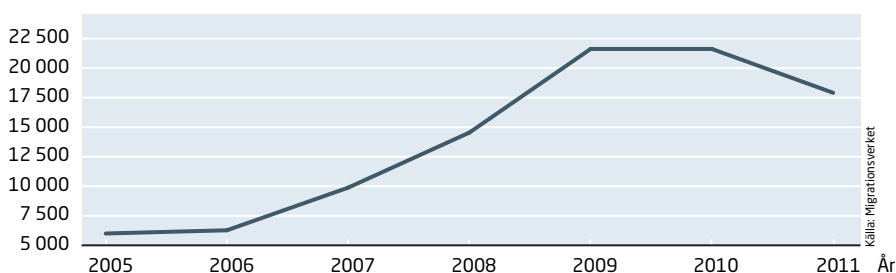
⁴ Facklig gränspolitik, Zeki Yalcin.

exempel Polen, Estland och Litauen gick med i EU, sjönk antalet arbetskraftsinvandrare från länder utanför EU/EES till omkring 6 000. En stor del av dessa var tillfälliga medhjälpare inom jord- och skogsbruk, grupper som har kunnat komma till Sverige på så kallade säsongsarbetstillstånd tidigare. Men det var fortsatt väldigt få från länder utanför EU/EES som kunde komma till Sverige för mer permanenta arbeten.⁵

Från 2005 och framåt ökade den tidsbegränsade arbetskraftsinvandringen från personer utanför EU/EES successivt. I grafen nedan visas utvecklingen 2005–2011. Jämförelser bör dock göras med försiktighet i och med införandet av de nya reglerna den 15 december 2008.

Tidsbegränsad arbetskraftsinvandring

Antal beviljade förstagångstillstånd av arbetsmarknadsskäl

Tidsbrott 2009: den 15 december 2008 infördes nya regler för arbetskraftsinvandring från tredje land. Två stora förändringar är dels att det numera är arbetsgivarna och inte AMS som gör bedömning av behovet av arbetskraftsinvandring och dels att förstagångstillstånd av arbetsmarknadsskäl numera beviljas på högst två år med möjlighet till förlängning och inte kan övergå till permanent uppehållstillstånd förrän efter 48 månader. Detta gör att statistiken före och efter denna förändring ska jämföras med försiktighet.

ekonomifakta

Den permanenta arbetskraftsinvandringen har legat på en mycket låg nivå under lång tid och i huvudsak berört högt kvalificerade personer. Strax innan införandet av de nya reglerna var det ovanligt många som fick permanent uppehållstillstånd av arbetsmarknadsskäl, men därefter har detta återgått till den lägre nivå som gällt sedan 1980-talet. En stor del av nedgången beror på att arbetskraftsinvandrarerna enligt de nya regler som infördes 2008 inte har kunnat ansöka om permanent uppehållstillstånd förrän hösten 2012, dvs. fyra år efter införandet.

Myndighetsprövning är att på nytt stänga dörren

I retoriken framhåller LO att de inte är emot arbetskraftsinvandringen, men i praktiken ställer de upp krav på regler som kommer att försvåra och i många fall omintetgöra den. Kraven innebär nämligen en återgång till Sveriges tidigare protektionistiska hållning, en hållning som LO värnat under lång tid.⁶

LO gör med det hårdnackade motståndet sina medlemmar en björntjänst. Arbetskraftsinvandrarerna fyller ett behov på den svenska arbetsmarknaden och bidrar till att skapa fler arbeten på arbetsmarknaden, inte färre.

LO:s och Socialdemokraternas förslag om ett återinförande av den myndighetsbaserade arbetsmarknadsprövningen innebär i realiteten att vi skapar ett gästarbetarsystem med mycket hårt tidsbundna arbetstillstånd och en segregering av olika yrkesgrupper där högt kvalificerade specialister särbehandlas. Det leder också

⁵ Långtidsutredningen 2003/04, Bilaga 4 Sveriges arbetskraftsutbud och migrationens betydelse, s. 36-37.

⁶ Facklig gränspolitik, Zeki Yalcin.

till att de fackliga organisationerna ska ha inflytande över vilka personer som ska få arbeta i Sverige, hur länge de ska få stanna och vilka personer som arbetsgivarna ska anställa. Till skillnad från LO menar TCO att ett återinförande av den myndighetsbaserade arbetsmarknadsprövningen är beklagligt och innebär en onödig konflikt på ett område där det borde råda samsyn⁷.

Att ställa människor mot varandra på det sätt som LO och Socialdemokraterna gör när de kräver en arbetsmarknadsprövning och facklig vetorätt är inte bara riskabelt utifrån vårt behov av att vara ett land som välkomnar talanger utan är också i sak felaktigt. De som kommer till Sverige som arbetskraftsinvandrare utför oftast arbeten där det har varit svårt att hitta rätt kompetens och som därmed annars inte hade blivit utförda. Bara i Stockholm har över 6 000 högt utbildade personer just nu ett gällande arbetstillstånd, de allra flesta är dataspecialister eller ingenjörer. Det är fler än antalet studenter som tog en civil- eller högskoleingenjörsexamen läsåret 2011/2012. I tider när söktrycket till de tekniska utbildningarna sjunkit, bland annat på grund av allt färre internationella studenter på utbildningarna, har inte Sverige råd att stå utan denna kompetens.

En global arbetsmarknad fungerar inte med stängda dörrar

I takt med globaliseringen blir många av våra arbeten alltmer specialiserade och färre arbetsuppgifter görs på rutin. Det är därför svårt att uttala sig om vilka kompetenser som kommer att behövas och därmed att utifrån meritförteckningar och arbetsbeskrivningar avgöra vilka personer som passar för vilka arbeten. Att studera arbetslöshet i större grupper och använda det som underlag för att beräkna behov på den svenska arbetsmarknaden är svårt att göra annat än på mycket aggregerad nivå. Det måste därför vara den som leder och fördelar arbetet som i slutändan avgör vilken kompetens och därmed vilka personer som uppfyller de krav som ställs.

Att återinföra en myndighetsprövning där myndigheter och centrala fackliga företrädare ska ha synpunkter på vilka kompetenser som behövs och huruvida de står att finna i Sverige innebär en stor byråkratisering och skapar osäkerheter för de svenska företagen. Dessa problem pekar TCO själva ut i en promemoria om arbetskraftsinvandring.⁸

Avbruten talangjakt och minskade individuella utvecklingsmöjligheter

Att ge de svenska företagen de bästa möjliga förutsättningarna att konkurrera globalt är att ge dem hela världen som plats för sin talangjakt. Med starka begränsningar kommer Sverige att tappa i konkurrenskraft och få färre arbeten, inte fler. Både svenska och utländska företag kan tveka i att investera i Sverige om de byråkratiska reglerna för att få kompetent arbetskraft är för stora. Den osäkerhet som en myndighetsbaserad arbetsmarknadsprövning innebär riskerar dels att förlänga rekryteringsprocesserna, dels att leda till att företagen inte rekryterar alls. Därmed får vi färre kvalificerade arbeten i Sverige och en långsammare utveckling av företagen.

Men ökade hinder mot arbetskraftsinvandring kommer också att drabba dem som vill komma till Sverige för att arbeta i enklare yrken. Den dörr som nu öppnats för dem att långsiktigt etablera sig i Sverige riskerar att stängas i och med ett återinförande av arbetsmarknadsprövningen. Risken är istället att vi får en återväxt av en illegal arbetsmarknad där invandrare arbetar helt utanför det ordinarie systemet och utan någon form av kontroll från myndigheterna.

⁷ <http://www.utredarna.nu/samuelengblom/2013/03/21/billstroms-chans-eventuella-grundlagsbrott-och-lofvens-onodiga-aterstallare/>

⁸ <http://www.tco.se/995bfca9-a420-4b52-9f35-a36819e1a80f.fodoc>